

תשובות הגר"ח (כת"י)

בא

ש. בא י"א א'.¹ ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אתתי אלה בקרבן. הא דכתיב 'ואת לב עבדיו' לכאן צ"ב מדכתיב להלן פסוק ז' ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלקיהם הטרם תדע כי אבדה מצרים וחזינן לכאורה דעבדי פרעה כן נכנעו ורצו שבנ"י כבר יצאו ממצרים, ואף להלן מיניה י"א א' ג' כתיב גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים 'בעיני עבדי פרעה' ובעיני העם. ולכאן צ"ב.

ת. מ"מ לא עשו.

ש. בא י"א ב'. דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב. הנה לעיל שמות ג' כ"ב כתיב, ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלת וגו', ויש לדקדק, למה כאן ב' בא לא נאמר גם 'שמלות' (ולהלן י"ב ל"ה נאמר 'שמלות').

ת. שכנתה תשאל לה גם שמלות כי היא בטוחה שתחזיר לה ואם לאו תכנס לקחת.

ש. בהנ"ל. למה לעיל פ' שמות לא נאמר 'איש' כמו שנאמר כאן ב' בא.

ת. נשים מצוות בזה.

ש. בהנ"ל. דלעיל פ' שמות נאמר 'משכנתה' ואילו כאן פ' בא נאמר 'רעותה'.

ת. כאן הוסיף אפי' אינה שכנתה אלא מכירתה.

ש. בהנ"ל. למה כאן ב' בא לא נאמר ג' כ' 'ומגרת ביתה'. (ובלא"ה אין מובן לנו מה הוצרך הכתוב לומר שם 'ומגרת ביתה').

¹ עי' תשובות נוספות לפרשת בא בספרנו תשובות הגר"ח חלק א' תשובות ס"ג - ע"א. ואעתיק שו"ת א' מתוכם כדלהלן: ש. בא י"ב מ"ד. האם רבו חייב לכוף את עבדו למול, וכן את שפחתו לטבול, כדי שיוכל הוא לאכול הפסח. ואם אינו כף את עבדו למול האם זה נחשב לו שלא אכל פסח 'במזיד'. ת. יתכן שאם אין העבד רוצה אינו נקנה קנין הגוף ואין מעכב את רבו מלאכול. ע"כ. ובהערה שם בשם הגר"א ש' קניבסקי שליט"א: עי' יבמות מ"ח א' תוס' ד"ה אלא עבד כו'. ע"כ יעו"ש.

ת. אע"פ שיהי' מובן צריך שיכתוב להן כי זה מצותה.

ש. בהנ"ל. דהנה תנן בפ"ו דאבות נקרא רע ובפשוטו זה ג"כ הכונה במ"ד רעהו ורעותה, וצ"ב דכי היו רעים זה לזה. וצ"ב.

ת. כ"ז שלא נתגיירו.

ש. בא. המושך חכמה [בא י"ב ט'] מחלק בין לשון 'לא' ללשון 'אל' עיי"ש, לפי"ז תמוה בפ' בהר [כ"ה ל"ז] 'אל' תקח מאתו נשך ותרבית ובפסוק הבא [כ"ה ל"ח] את כספך 'לא' תתן לו בנשך, ובמרבית 'לא' תתן אכלך דהוי תרתי דסתרי. (מחכ"א).
ת. משמע שניהם.

ש. בא י"ב כ"ג. ועבר ה' לנגף וגו'. ובת"א, ויתגלי ה' לממחי' ית מצרים וגו'. ומאידך בפ' משפטים כ"א ל"ה כתיב וכי יגף שור וגו' ובת"א וארי 'יגוף' תור, ולא ימחי תור כמו שתרגם בפ' בא, ומאי שנא.
ת. היינו הק' והכל לפי הענין.

ש. בא י"ב ל"ה. ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת. איתא בגמ' ע"ז ע"ה ב' דכלים שאולים מגוי אינם טעונים טבילה, ויש לשאול האם הכלים ששאלו בני ישראל מהמצריים היה להם דין של כלים שאולים או דין של כלים מוחלטים, כי מצד הגוי היה זה רק שאול להישראל ומצד היהודי היה זה מוחלט לישראל.
ת. מוחלט.

ש. בהנ"ל. הנה לכאור' אחר שבני ישראל יצאו ממצרים עם צ' חמורים טעונים משא מביזת מצרים, מה הוצרכו ליטול ביזת הים [שהיה גדול מביזת מצרים], וחשבתי בס"ד לומר שהרוויחו הגעלת כלים כי היו המים רותחין (ואף שהיה מעשה ניסים מ"מ מבואר בשבת ל"ט א' דאעפ"כ אמרי' דחמי טבריה הוי תולדת האור, היינו אע"פ שזה מחוס הגיהנם), וכן הרוויחו טבילת כלים כי הקב"ה נייער אותם ובטח אחר ההגעלה יצאו הכלים מעט מן המים ע"י הניעור שכלפי מעלה, ולכן בני ישראל טרחו ליקח ביזת הים שהיה להם מוכן כלים טבולים וגעולים. [אם נימא שהוצרכו להטביל, שהרי כלפי הישראל זה לא היה כלים שאולים וכנ"ל בשאלה קודמת].
ת. יפה.

ש. בהנ"ל. עוד חשבתי בס"ד לומר שלקחו ביזת הים אף שכבר לקחו ביזת מצרים, כי ביזת מצרים היה של כסף ואילו ביזת מצרים היה של זהב כמ"ש רש"י בשיר השירים א' י"א, וכל ביזה היה של מין אחר ולכן לא הסתפקו בביזת מצרים ולקחו גם ביזת הים.
ת. נכון.

ש"ת במשנה ובגמרא מענייני הפרשה

מכת בכורות, ופסח

ש. ברכות ט' א'. אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' אלעזר בן עזריה הא רבי עקיבא דתניא ואכלו את הבשר בלילה הזה רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות כו'. הנה הא דקאמר ראב"ע 'מה להלן עד חצות' פירושו הוא כך, מה להלן הא דכתיב במכת בכורות ועברתי בארץ מצרים 'בלילה הזה' פירושו 'עד חצות', ה"נ הא דכתיב באכילת הפסח ואכלו את הבשר 'בלילה הזה' פירושו 'עד חצות', ולכאור' צ"ב טובא הכוונה, שהרי לכאור' מה שייך לפרש בהא דכתיב במכת בכורות ועברתי 'בלילה הזה' שהכוונה היא 'עד חצות', והרי הקב"ה לא עבר בארץ מצרים 'עד חצות' אלא הקב"ה עבר בארץ מצרים 'בחצות' גופא, ולא עבר שם קודם שאפשר לומר שעבר שם עד חצות.

[ומאחר דיליף ממכת בכורות כנ"ל לכאור' מה דהוה ליה למילף זהו רק לענין חצות גופא, והיינו כך, מה להלן 'בחצות' אף כאן 'בחצות', אלא שהאמת שאין שייך ללמוד ג"ש כזו כי אין זה שייך שיאכלו הפסח רק ברגע של 'חצות'].

וצ"ב איך יליף 'עד חצות' וכנ"ל, ולכאור' צ"ב.

ת.²

ת' הגראי"ש.³ ההיקש הוא לחצות, והא כדאיתא והא כדאיתא.

ש. ברכות שם. אמר ליה ר' עקיבא והלא כבר נאמר בחפזון עד שעת חפזון כו'. פרש"י וז"ל, שעת חפזון. שנחפזו לצאת והיינו עמוד השחר כדכתיב לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר עכ"ל, לכאור' יש לשאול כיצד יליף ר"ע 'עד שעת חפזון' והרי בכתוב כתיב 'בחפזון והוה ליה למילף דזמן אכילת הפסח הוא לא לפני עלות השחר, ולא למילף 'עד' עלות השחר.

ת. היינו הך.

ת' הגראי"ש. כן הוא כל דרשות חז"ל, וכך קיבל לדרוש.

ש. ברכות שם. אמר ליה ר' עקיבא כו' א"כ מה ת"ל בלילה יכול יהא נאכל כקדשים ביום תלמוד לומר בלילה כו'. יש לשאול, מנין לראב"ע דאין הפסח נאכל כקדשים והיינו ביום שלפני הלילה והיינו ביום שחיטתו, דבשלמא לר"ע אמרי' דיליף ליה מ'בלילה' וכדאמרי' הכא, אבל לראב"ע דיליף ליה מ'בלילה' הזה ג"ש למימר דזמן אכילתו הוא עד חצות הלילה, א"כ 'בלילה' אינו מיותר, וא"כ מנין ליה לראב"ע דהפסח אינו נאכל כקדשים ביום שחיטתו.

ת. הואיל והשתנה.⁴

² כאן היה תשובה וב' התיבות הראשונות היו: זה גופא, ושאר התיבות לא היה ברור.
³ הגראי"ש קניבסקי שליט"א.

ת' הגראי"ש. ראב"ע יליף מ'הזה" לא מ'בלילה", וכמפורש בהמשך הגמרא.

ש. ברכות שם. א"כ מה ת"ל בלילה יכול יהא נאכל כקדשים ביום תלמוד לומר בלילה בלילה הוא נאכל ולא ביום. הנה הא דפריך 'א"כ מה ת"ל בלילה' לכאור' צ"ב שהרי נהי נמי דילפינן מ'חפזון' שזמן מצות אכילת הפסח היא עד עלות השחר מ"מ לכאור' בפשוטו עדיין צריך למיכתב גם 'בלילה' לומר את עצם הדבר שהמצוה של אכילת הפסח היא בלילה ולא קודם [והיינו כדמשני באמת, אך צ"ב מעיקרא מה הוה קשיא].

וי"ל דהכי פריך, דהא כיון ד'בחפזון' פירושו עד שעת חפזון והיינו עד עלות השחר, א"כ ממילא שמעינן מזה דהמצוה היא בלילה, כי עלות השחר הוא בסוף הלילה [וכדרך דפריך בזבחים אהא דכתיב כל הלילה עד הבקר דכיון דכתיב כל הלילה מה שוב צ"ל עד הבקר]. ומשני דאח"כ אבל צריך למיכתב 'בלילה' למימר שלא נאכל מעת השחיטה ועד הלילה והיינו שלא נאכל ביום שלפני הלילה.

ומה דלא סגי למיכתב רק 'בלילה', והיינו, דמאחר דכתיב 'בלילה' למה צריך ליכתוב עוד 'בחפזון', והרי ממה דכתיב בלילה כבר ידעינן שמצות אכילת הפסח היא בלילה ולמה צריך עוד ל'חפזון'. היינו משום דאי לא הוה כתיב 'בחפזון' הוה אמרינן דמה דכתיב 'בלילה' פירושו עד חצות, כי אף שסתם לילה הוא כל הלילה, מ"מ כיון דאיכא לגזירה שוה דראב"ע, לכן אלמלא הא דכתיב 'בחפזון' הוה אמרינן ד'בלילה' הוא עד חצות, מכח הג"ש, ולהכי כתיב 'בחפזון' למימר דהמצוה היא עד שיעלה עמוד השחר ולא רק עד חצות.

ת. לעבור בעשה ול"ת.

ת' הגראי"ש. אי לא כתיב בלילה הוה אמינא דנאכל גם ביום ככל שאר הקדשים הנאכלים ליום ולילה, קמ"ל בלילה, דנאכל רק בלילה.

ש. ברכות י"ב א'. פריש"י וז"ל, שנא' להגיד בבקר חסדך. וברכת אמת ויציב כולה על חסד שעשה עם אבותינו היא שהוציאם ממצרים ובקע להם הים והעבירם, וברכת אמת ואמונה מדבר בה אף על העתידות שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד מלכים ומיד עריצים ולשום נפשנו בחיים ולהדריכנו על במות איבינו כל אלה הנסים התדירים תמיד עב"ל, יש לדקדק כמה דברים:

א. מש"כ רש"י, וברכת אמת ויציב 'כולה' על חסד כו', לכאור' צ"ב שהרי רק מ'ממצרים גאלתנו' עד 'על זאת שבחו אהובים' מוזכר הניסים שהיו שם, וכל שאר נוסח הברכה אינה על זה והיינו דמאמת ויציב עד ממצרים גאלתנו כו' וכן אח"כ אי"ז מדבר בניסי יצי"מ, וא"כ מהו 'כולה'.

ב. מש"כ רש"י, שהוציאם ממצרים ובקע להם הים והעבירם, הנה נוסחת הברכה היא, ממצרים גאלתנו ה"א ומבית עבדים פדינו כל בכוריהם הרגת ובכורך גאלת וים סוף בקעת וידידים העברת ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר על זאת שבחו אהובים כו', ונמצא דרש"י לא הזכיר את מכת בכורות ואת שכיסה הים את צריהם.

(ומה שלא הזכיר רש"י את מכת בכורות, אולי הוא משום שמכת בכורות היה קודם יצי"מ, וכיון שנקט יצי"מ שוב המשיך לומר את מה שהיה אח"כ והיינו בקיעת הים וכו'.

אך באמת צ"ב נוסחת התפילה בשחרית דלכאור' הול"ל קודם כל בכוריהם הרגת ורק אח"כ ממצרים גאלתנו, וכמו שהוא כך הנוסח בתפילת ערבית שאמרינן קודם המכה בעברתו כל בכורי מצרים [והזכיר שם קודם את שאר ט' המכות הקודמות כמ"ש שם העושה כו'] ואח"כ ויוצא את עמו ישראל מתוכם כו'. ועוד, למה בשחרית לא מנה הכל כמו בערבית, וצ"ב).

ג. מש"כ רש"י וברכת אמת ואמונה כו', לכאור' מצד אחד כתב רש"י מדבר בה אף על העתידות שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו כו' ומשמע שזה עוד לא התקיים ומאידך כתב רש"י כל אלה הניסים התדירים תמיד וצ"ב.

⁴הכוונה דילף מ'הזה" דעד חצות ובלילה כר"ע. הגראי"ש קניבסקי שליט"א.

ת' הגראי"ש. א. כל הברכה שבחו של הקב"ה על יציאת מצרים וכו' דוק ותשכח. ב. בכלל יציאת מצרים ושאר הנסים, ותנא ושייר. ג. הנסים התדירים תמיד ואנו מבקשים עליהם שיזכנו בהם גם לעתיד.

ש. ברכות שם. כתבו התוס' וז"ל, להגיד כו' ואמונתך פי' מדבר על העתיד שאנו מצפים שישמור הבטחתו ואמונתו ויגאלנו מיד המלכים, ובסוף ברכה חוזר לגאולה דפרעה כדי לסמוך גאולה דפרעה כו' עכ"ל, הנה התפילה שאנו מצפים כו' פרש"י [בד"ה שנא'] שזה עד המדריכנו על במות איבנו וירם קרננו על כל שנאינו [והיינו כי אח"כ מדבר על מה שכבר היה והיינו מה שאומרים העושה לנו ניסים ונקמה בפרעה כו' שעל זה לא שייך לומר שאנו מצפים שיהיה מאחר שזה כבר היה], וא"כ נמצא דמ"ש התוס' דבסוף ברכה חוזר לגאולה דפרעה היינו מ'העושה לנו ניסים ונקמה בפרעה' ואילך, ונמצא דרוב נוסחת הברכה חשיבא 'סוף ברכה', וקצת צ"ב.

ת' הגראי"ש. בתחילה מדבר על העתיד, ואח"כ חוזר לנסים הקדמונים, וזה נקרא סוף הברכה, כי הוא לאחר הבקשה על העתידות.

מילה

ש. תענית כ"ז ב'. באחד בשבת מ"ט לא כו' ר' שמואל בר נחמני אמר מפני שהוא שלישי ליצירה. פרש"י וז"ל, שלישי ליצירה. דאדם נברא ביום שישי ובכל יום שלישי הוי חלוש כדכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים עכ"ל, לכאור' צ"ב מה הראי' ממילה ליצירה (ושמא הכונה דחשיב שבמילה נוצר האדם, ודחוק).

ת. א. מעשה חדש.

ב. המילה מחזקת.

ש. חגיגה ד' א'. פרש"י וז"ל, כשביציו מבחון. אלא שהגיד טמון דהא ודאי זכר הוא הלבך אצטריך קרא למעוטי עכ"ל, ולכאור' צ"ב למה צריך קרא למעוטי, דהא תיפוק ליה מצד שהוא ערל (כי הוא זכר וודאי אלא שא"א למולו כי הגיד טמון), שהערל פטור מראייה כדלהלן ע"ב.

ת. פטור ממילה.

ש. נדרים ל"ו א'. דכתיב זאת תורת המצורע בין גדול ובין קטן. לכאור' צ"ב דהא אין בי"ד של מעלה מענישין פחות מבין כ' והיאך נהיה זה הקטן מצורע. (ומה שמצינו קטן מצורע לענין מילה לעיל ל"א ב' גדולה מילה שדוחה את הנגעים היא גופא קשיא, ושמא התם מיירי בגדול שמל).

ת. בעוון אבותיו.

ש. בהנ"ל. כן צ"ב אהא דאמרי' במו"ק ז' ב' מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו ז' ימי המשתה ולביתו ולכסותו כו', שהרי חתן בסתמא עדיין אינו בן עשרים (והיינו בן י"ט ויום אחד כמ"ש מרן שליט"א בתשובתו הגר"ח ח"ב תשובה תתשצ"ח), וכיצד נהיה מצורע שהרי עדיין אינו בר עונשין וכנ"ל.

ת. בחתן מבוגר.

הערות במילה

זבחים צ"א א'. והתניא אוציא את הפסח שאינו תדיר ולא אוציא את המילה שהיא תדירה מאי תדירה תדירה במצות. פרש"י וז"ל, תדירה במצות. סדורה במצות שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות וצווין עכ"ל, הנה לעיל פ"ט ב' אמרי' השלמים קודמין לבכור כו' אדרבה בכור קודם שכן קדושתו מרחם ונאכל לכהנים אפ"ה מצות יתירות עדיפי, ויש לשאול דה"נ בפסח מצוות יתירות איכא בהו ביחס למילה, שהרי יש הרבה מאוד פרטי דינים והלכות בקרבן הפסח, ולכאור' צ"ב.

זבחים שם. ואיבעית אימא מילה לגבי פסח כי תדיר דמיא. פרש"י וז"ל, כי תדיר דמיא. שמצויה היא הרבה מפסח אבל מצוי דשלמים לגבי מצוי דחטאת לאו כתדירה דמי עכ"ל, יש לשאול דהא קרבן פסח מביאין כל ישראל וא"כ איכא רבבות רבבות פסח כל שנה ושנה, ומשא"כ מילה ליכא רבבות רבבות בשנה אחת. (מחכ"א).

וי"ל דבמילה המצוה היא להיות נימול, ונמצא דבכל רגע יש מצות מילה של רבבות רבבות אין מספר, וא"כ הוה ליה מצות מילה תדירא טפי, עי' אור שמח פ"ז מהל' נזירות הי"ד.

קדש לי כל בכור (י"ג ב')

ש. שביעית פ"ז מ"ד. לקח בכור למשתה בנו או לרגל ולא צריך לו מותר למכרו. לכאור' קצת יש לשאול אמאי נקט התנא לקח בכור למשתה בנו או לרגל, ולא קאמר בסתמא לקח בכור ע"מ לאכלו (או, לקח בכור לאכילה⁵). דהשתא ה"ז משמע דדוקא כשקנה למשתה בנו או לרגל מותר לו אח"כ למכרו אי לא צריך לו אבל אם קנה ע"מ לאכלו בסתמא ואח"כ לא צריך לו יהי' אסור לו למכרו, ומה סברא לחלק.

ואולי י"ל חילוק דדוקא אם קונה למשתה בנו או לרגל שכיח טפי שאח"כ רואה שלא צריך לבכור זה, כי המה סעודות מצוה⁶ שצריך להם הרבה בשר במיוחד ויתכן שקנה יותר מדאי, אבל כשקונה לאכלו בסתמא ואח"כ לא צריך לו יש לחוש שבאמת קנהו ע"מ למכרו ולכך אמרינן ליה שבכה"ג אסור לו למכרו.

אלא דלפי"ז נמצא חידוש דין, דהתנא נקט למשתה בנו או לרגל בדוקא, שדוקא בזה מותר למכרו אם לא צריך לו, אבל כשקנה לאכילה בסתמא אף שלא קנהו למכרו מ"מ אסור למכרו מחשש שמא קנהו למכרו וכו"ל.

אמנם מסברא אי"ז חידוש דין אמת.⁷ וצ"ב.

ת. אורחא דמילתא קתני.⁸

⁵ כדתנן גבי פירות שביעית לעיל מ"ג לקח לעצמו והותר מותר למכרו יעו"ש.

⁶ עי' בהון עשיר המובא בהערה לקמן.

⁷ וכן הוא בלבוש (י"ד סי' ש"ז ס"ג) דמ"ש משתה בנו או לרגל הוא לאו דווקא דכתב וז"ל ואם קנאו לצרכו 'כגון' למשתה בנו או לרגל כו' יעו"ש.

⁸ לכאור' צ"ב למה דווקא משתה בנו או רגל ה"ז אורחא דמילתא, והרי גם לקנות בשר לצורך שבת וכדו' ה"ז אורחא דמילתא, ובמה משתה בנו ורגל הם יותר אורחא דמילתא. ובפשוטו מש"כ מרן שליט"א אורחא דמילתא קתני קאי על הא דקתני במשנה 'ולא צריך לו' והיינו דבמשתה בנו או לרגל הוא אורחא דמילתא שנשאר הרבה בשר שהולך למכרו כי לסעודות אלו רגילין לקנות הרבה בשר, ולכן נקט התנא בדווקא 'למשתה בנו או לרגל' שרגילין לקנות לסעודות אלו הרבה בשר, דאילו מסעודות שבת [וכדו'] אין זה אורחא שנשאר כמות בשר שהולך ומוכרו כי לא קונה הרבה כי אם כד' צורך השבת [וכמו שנתבאר כן בפנים השאלה].

ומה דגבי פירות שביעית תנן 'לקח לעצמו והותר מותר למכרו', דחזינן שמוכר אע"פ שקנה 'לעצמו' ולא מוכר דווקא כשקנה 'למשתה בנו', היינו כי גבי פירות שביעית זה הוא האורחא דמילתא, שקונה לעצמו, דאין קונה פירות שביעית למשתה בנו כמו בשר שקונה למשתה בנו אלא שקונה פירות לעצמו כהאורחא דמילתא. וגם דפירות האורחא הוא שקונה הרבה פירות כי זה יותר נשמר, ולכן שייך גבי פירות ש'לקח לעצמו והותר'.

ולביאור זה בדברי מרן שליט"א, יהיה נמצא דמש"כ מרן שליט"א דאורחא דמילתא קתני ה"ז קאי על הא דתנן 'ולא צריך לו', (ולא על הא דתנן 'לקח בכור'), אמנם יש להוסיף דלהא דכתב הרע"ב (לעיל מ"ג) דכל מה שאסרו רבנן לסחור בבכורות היינו דווקא בבכור חי אבל בבכור שחוט לא אסרו רבנן, כי בבכור חי יש חשש שמא ישהה את הבכור אצלו ויבוא בו לידי תקלה, ואילו בבכור שחוט אין חשש זה מאחר שהוא כבר שחוט יעו"ש, אפשר

תשובות הגר"ח (כת"י)

על שו"ע או"ח ומשנה ברורה

(כאמור מכבר, לבקשת מרן שליט"א, אין לסמוך ע"ז למעשה)

ש. או"ח תר"י. כתב המחבר וז"ל, נוהגים בכל מקום להרבות נרות בבתי כנסיות כו' עכ"ל, וכתב במשנ"ב [מהאחרונים] וז"ל, דדרשינן לקדוש ה' מכובד זה יום הכפורים וכיון דאין לכבדו באכילה ושתייה כבדהו בכסות נקיה ונרות הוי גם כן כבוד היום דכתיב על כן באורים כבדו ה' ומתרגמינן בפנסיא יקרו ד' כו' עכ"ל, והנה מלשון המשנ"ב שכתב 'דרשינן' כו' לכאור' נראה שהוא דרשה גמורה, דהיינו שגם הדרשה על נרות הוא דרשה גמורה, וכך לכאור' נראה מלשון הביאור הגר"א (כאן) ועוד, ולכאור' קשה דא"כ למה כתב השו"ע לשון 'נוהגים' כו', ורצוני בזה לשאול, האם ואולי התשובה על זה הוא, שלשון השו"ע 'נוהגין' שבכאן, הוא על פי המובא בשו"ע לעיל, מקום שנוהגים להדליק נר בליל יום הכפורים מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין, ולכן כאן שכתב השו"ע לשון 'בכל מקום', דהיינו שכאן בבתי כנסיות אין הדבר תלוי במנהג המקומות, אלא 'בכל מקום' מדליקין, אגב לשון 'נוהגין' דלעיל, כתב גם כאן לשון 'נוהגין'.

[ומה שכתבנו שהדרשה מלקדוש ה' מכובד הוא לא רק על כסות נקיה אלא הוא גם על נרות, כך מתבאר מדברי שו"ת הרדב"ז שכתב שטעם הרא"ש שמברכין על נר יום הכפורים שבבית במקום שנוהגים להדליקו הוא דכיון דדרשינן שצריך לכבד יום הכפורים בכל מיני כבודים אם כן גם הדלקת הנר בבית הוא חיוב כמו שיש חיוב בשבת, והוסיף הרדב"ז להוכיח זאת דהא אין בין יום הכפורים לשבת אלא שזה זדונו בכרת וזה זדונו בידי אדם ומשמע שבחיוב כבוד אין בין שבת ליום הכפורים, עד כאן מדברי הרדב"ז יעו"ש, ועכ"פ נמצא מבואר מדברי הרדב"ז שעיקר הדרשה דדרשינן מלקדוש ה' מכובד על נרות הוא דרשה גמורה, שלא רק כסות נקיה דרשינן מיניה אלא כל מיני כיבודים דרשינן מיניה, דהיינו גם נרות שמצינו שנקראו כבוד]. (מהחברותא).

ת. אמת.

לומר דהאורחא דמילתא הוא קאי גם על הא דתנן 'לקח בכור', והיינו דכיון שכל האיסור סחורה בבכורות הוא דוקא בבכור חי אם כן מה דתנן לקח בכור למשתה בנו או לרגל ולא צריך לו מדובר דווקא בלקח בכור חי כי בכור שחוט לא צריך להיתר זה של לקח בכור למשתה בנו וכו', וכיון שלקח בכור חי האורחא דמילתא הוא שלקחו למשתה בנו או לרגל, [כי דווקא למשתה בנו או לרגל שצריך שם הרבה בשר אורחא הוא שקונה בכור שלם, ומשא"כ לסתם סעודה ואפי' לסעודות השבת אינו קונה כי אם בשר שחוט לפי כמה שהוא צריך], נמצא שה'אורחא דמילתא קתני' שכתב מרן שליט"א קאי נמי על 'לקח בכור'.

עוד יש להוסיף ע"פ מש"כ הגר"א בשנות אליהו דמ"ש התנא גבי בכור 'ולא צריך לו' [ואילו לגבי פירות שביעית נקט התנא הלשון 'והותיר'], ר"ל [לגבי בכור], דאף דלא איצטריך בזה כלל אעפ"כ מותר למכרו עכ"ל יעו"ש, וכיון דהתנא מיירי על אופן דלא צריך לו כלל לכן נקט למשתה בנו או לרגל כי רק באופנים אלו אורחא דמילתא הוא שלא יצטרך לזה כלל כי קונה כמה בהמות, אבל לסתם סעודה אין קונים יותר מבהמה אחת והאורחא דמילתא הוא רק שהותיר ולא שאין צריך לזה כלל.

⁹ עי' בס' משנת יוסף שהביא מס' הון עשיר שהאריך בטעם הדבר דנקט התנא למשתה בנו או לרגל, ובתוך דבריו כתב שם 'וקמ"ל דלא נכון למוכר למכור כו' אלא לדבר מצוה' יעו"ש.

ש. **האם** בברכת המוציא לחם מן הארץ יש דין לשבת ולא לעמוד (והאם זה נזכר בפוסקים).

ת. לישב.

ש. או"ח תרמ"ג. מרן שליט"א מברך קודם לישב בסוכה ואח"כ בורא מיני מזונות, וכן קודם שהחיינו ואח"כ בורא פרי העץ, כן מבואר בתשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתתמ"ז, ושאלו: האם גם בברכת המצות מרן שליט"א מברך קודם שהחיינו ואח"כ על נטילת לולב, וכיו"ב, ואם לא מאי שנא.

ת. מצותו בכך.

ש. ארבעה מינים. **האם יש ענין** לצאת מפתח הבית עם ארבעת המינים כשהם ביד ימינו כדי שיהא מוקף במצות, הד' מינים בימינו ומזוזה בשמאלו, כדרך שאמרו כן בגמ' שבת לענין נר חנוכה בימינו ומזוזה בשמאלו.

ואם כן, האם בשביל זה צריך שיהיו הד' מינים בידו ממש או דסגי גם כשהם בנרתיקם.

ואם זה גם כשעדיין לא בירך על הד' מינים.

(ואם כן האם גם כשיוצא לביהכ"נ כשנרתיק התפילין בידו, יש ענין כזה שיהיה הנרתיק בימינו וכנ"ל. ומה שמצינו בהל' תפילין שיצא מפתח ביתו כשהוא עטור בטו"ת אבל שם הוא ענין אחר ולא מצד שיהא מוקף במצות כמבואר במקורות שהביא המשנ"ב שם. ולכן עדיין יש לשאול דמי שלא יכול לצאת עטור בטו"ת האם עכ"פ שיקח ביד ימין הנרתיק כדי שיהא מוקף במצוות).

ת. אם יכול.

ש. או"ח תר"ס. **שאלנו** את מרן שליט"א: האם לשמוע קריאת המשנה תורה בליל הושענא רבא. והשיב מרן שליט"א (הודפס בתשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתתתנ"ו): לא. ויש לשאול, מ"ט.

ת. לא בס"ת כי זה שאלה עם הברכה.

ש. בענין הנ"ל. **מה הטעם** שקוראים משנה תורה בליל הושענא רבא, והרי מצות הקהל הי' במוצאי שמיני עצרת וא"כ היו צריכים לקרוא המשנה תורה במוצאי שמיני עצרת ולא בליל הושענא רבא.

ת. לסיים החג בד"ת.

ש. או"ח סי' תרס"ד. **כתב הרמ"א** שביליל הושענא רבא טובלים במקוה קודם עלות השחר, ובמשנ"ב שם כתב שטוב יותר לטבול מבערב כדי ללמוד כל הלילה בקדושה, ע"כ. ויש לשאול,

היאך עושים למעשה האם קודם עלוה"ש כמ"ש ברמ"א או מתחילת הלילה כמ"ש במשנ"ב.
(והאם כדאי לטבול ב' פעמים לצאת גם דברי הרמ"א וגם דברי המשנ"ב).

ת. דעביד כמר עביד וכמר עביד.

ש. שאלנו את מרן שליט"א לענין מי שלא הספיק לסעוד הסעודה דהושענא רבא עד אחר פלג
המנחה האם עדיין יטול ידיו לסעודה או"ד כיון שזה כבר אחר ט' שעות וגם כבר אחר פלג
המנחה אסור.

ומרן שליט"א השיב: לכתחילה קודם ובדיעבד עד יו"ט.

ולכאור' היינו לכתחילה קודם ט' שעות, ובדיעבד מותר להתחיל הסעודה עד יו"ט של שמיני
עצרת כלומר עד השקיעה.

ויש לשאול האם הטעם הוא משום שהאיסור להתחיל סעודה אחר ט' שעות זה רק מצוה
להימנע, וכשיש ב' מצוות אלו או להימנע כנ"ל או לסעוד הסעודה של הושענא רבא, הסעודה
עדיפא.

ת. נכון.

ש. בהנ"ל. האם זה דווקא הושענא רבא שהוא ג"כ קצת יו"ט, או גם בשאר ימי חול המועד
שיש בהם חיוב סעודה וכגון ערב שבת חול המועד שלא הספיק לסעוד עד אחר פלג המנחה
כנ"ל.

ת. ה"ה.

ש. בהנ"ל. האם זה דווקא הושענא רבא משום שעד הסעודה שאחר כך לוקח זמן רב מפני
ההקפות של שמחת תורה.

ת. תמיד.

ש. שאלנו את מרן שליט"א לענין מי שבסעודת הושענא רבא לא הספיק לברך ברכת המזון עד
אחר השקיעה, איך יאמר ביעלה ויבא, האם חג הסוכות או יום השמיני חג העצרת.

ומרן שליט"א השיב: חג הסוכות, כי האכילה היה ביום.

ויש לשאול, האם סברא זו דאזלינן לפי זמן האכילה, אינו רק בגוונא שיש אפשרות להוסיף
מחול על הקודש [דיש שסוברים כן], כי אם כן הרי כאן אין אפשרות להוסיף שאין שייך להוסיף
זמן של סוכות בתוך זמן של שמיני עצרת.

[והאם להסוברים כן יהיה צריך לסמוך בנידון דידן, על הדיעות שאם טעה והזכיר בשמ"ע 'חג
הסוכות' גם יצא].

ת. נכון.

<< נשמח מאד מאד להערות הארות וביאורים לתשובות מרן שליט"א הנ"ל.

<< מצורף קובץ נוסף של חידו"ת על פרשת בא מתוך ספרנו מאור אהרן שי"ל בשנת תשס"ט, ונשמח להערות והארות בס"ד.

<< אפשר בס"ד להשיג אצלנו במייל את ספרי התשובות שכבר הודפסו בס"ד ושאר ספרים אי"ה.

<< ניתנת הרשות ואף מצוה גדולה היא למי שיש בידו וברשותו האפשרות להעביר הלאה את התשובות לכל מאן דבעי, אם ע"י אימייל ואם ע"י שידפוסו, הכל כדי לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה, ולציין כתובתינו ע"מ שאם יהיו הערות והארות יוכלו לשולחם אלינו בעזרת השי"ת.

בברכה מרובה, אהרן בן הגאון הגדול רבי יעקב הלוי שליט"א גרנדש,

חזון איש 2/2 ת"ד 3096

זכרון יעקב, ארץ ישראל, פל': 0548408381